

ПРИГОДОМ 60-ГОДИШЊИЦЕ ПРВИХ МЉЕКАРСКИХ ЗАДРУГА У СЛОВЕНИЈИ

Ове године навршава се 60 година, откако су основане прве мљекарске задруге у Словенији. Сматрам, да су то биле прве мљекарске задруге на цијелом славенском југу, које су биле регистриране, т. ј. уписане у задружни регистар. Нерегистрираних било је већ од год. 1874. као „Сирарске дружбе“ у Бохињу и Толмину („Мљекарство бр. 2/1953., „Нова сирана у Кобариду“).

20. свибња 1896. уписана је у задружни регистар код Окружног суда у Љубљани „Мљекарска задруга в Нови Сушици при Кошани“. Пригодом 50-годишњице Мљекарске задруге в Врхники у „Мљекарству“ бр. 8/54 укратко смо извијели разлоге, који су омогућили да се оснују мљекарске задруге. Зато их сада нећемо поновно набрајати, него ћемо укратко само поновити, да се тада почео ванредно развијати Трст, који је у кратком раздобљу постао друга највећа лука у Европи. За опскрбу града требало је све више живежних намирница, па међу осталим и млијека. Подручје око Трста, откуда су сами произвођачи доносили млијеко, није могло подмирити те потребе. То је увјетовало, да су се произвођачи на подручју, из којег им није било могуће директно достављати млијеко, организирали у задруге и тако судјеловали код опскрбе Трста млијеком.

Нажалост нису познате појединости о оснивању и пословању Мљекарске задруге у Новој Сушици, али је познат и њен частан завршетак рада за вријеме талијанске окупације. Год. 1934. Талијани су јој хтјели поставити комесара. Будући да су чланови одбијали сурадњу с окупатором, закључили су, да задруга одмах ликвидира, а то се и догодило. Да пучанство не би због тога господарски страдало, већ након неколико мјесеци основали су нову задругу под именом „Живинорејска задруга в Мрзлику“. Доприносима словенских родољуба у Трсту и добровољним радом чланова саграђена је нова мљекара, која и данас послује као сабиралиште мљекаре у Илирској Бистрици.

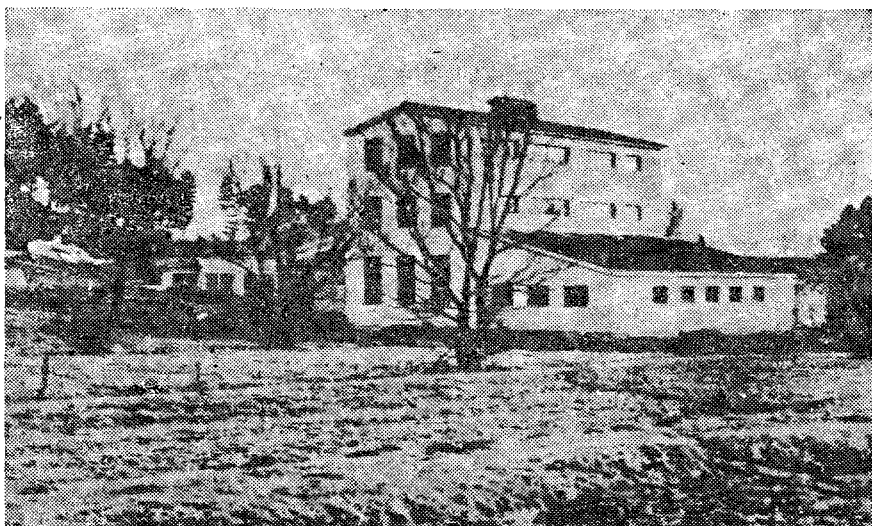
Јасно је, да је оснивање мљекарске задруге у Новој Сушици тада дало потицаја и оближњем подручју. И збиља већ 8. септ. 1896. основана је „Мљекарска задруга в Трновем при Илирски Бистрици“. И за ту задругу можемо утврдити, да је настала из истог разлога као и она прва: задружним свагама доћи до тржишта млијеком, што појединцу није било могуће. Илирска Бистрица (односно Трново) налази се на по пута између Љубљане и Ријеке. Ипак је значајно, да Ријека тада још није потраживала млијеко, него тек након изградње жељезнице Љубљана—Ријека, након индустријализације и почетка промета у луци. Зато је и Мљекарска задруга у Трнову слала млијеко у Трст или га прерађивала у маслац.

Још ћемо споменути, да је мљекара почела радити у истину већ год. 1894. Дакле двије године прије неголи је основана задруга, уредила је најпотребније просторије у неком напуштеном млину (данас су тамо објекти дрвне индустрије „Јавор“), а радила је овдје и касније, пошто је већ задруга основана. Већ год. 1895. имала је та мљекара 2.000 лит. млијека на дан. Занимљиво је, да је задруга захтијевала у то вријеме ванредно велике удјеле. Удјели су били по 10 форинти, а сваки члан је морао уплатити толико удјела, колико је пута на дан по 10 лит. млијека предавао у мљекари.

Већ год. 1897. почела је задруга стварати фонд за градњу нове мљекарне; први већи допринос у тај фонд био је зајам покрајинског крањског одбора у износу од 500 форинти. Напокон је год. 1900. закључено, да се гради нова мљекарна, кад је била завршена градња водовода. Скупштина је у то име одобрила, да се узме зајам до висине 8.000 круна. Уистину је градња почела тек год. 1902. Год. 1910. набавила је задруга још велике уређаје за хлађење за 15.000 круна.

Задрузи је успјело, да се одржи под талијанском окупацијом и да ради на непроцијењиву корист тада заробљеног народа. Год. 1936. количина млијека нарасла је на 6.000 и више литара на дан.

Иако је задруга била одрезана од матичне земље, подржавала је стално везу са Словенијом и с осталим крајевима Југославије.

Кемијски одјел, који ће бити отворен 2. липња о.г.

„Мљекарски лист“ бр. 7 из год. 1929. пише на пр.:

„Примили смо закључни рачун Мљекарске задруге у Трнову (Италија) за 32. год. њеног пословања. Задруга је концем год. 1928. имала 1705 задругара с уплаћеним износом од 83.510 лира, а резервни фонд са лира 96.88.70. Год. 1928. преузела је задруга у прерадбу и продају 1,533.073 лит. млијека, па је члановима за то исплатила укупно 1,219.495.75 лира, т. ј. сваком је за 1 лит. млијека исплатила просјечно 79,5 цтм, што износи 2,42 динара.

Поздрављамо ову мљекарску задругу у Трнову, иако се налази у Италији, јер је и она некад била саставни дио мљекарске акције у Словенији, а данас, кад је наша Истра под Италијом, наставља свој рад међу народом нашим и то с успјехом, па би се у њезин рад могла угледати многа наша мљекарска задруга.“

Од год. 1952. бивша Мљекарска задруга је саставни дио задружног трговачког подuzeћа „Задружник“ у Илирској Бистрици, као што је и Трново саставни дио Илирске Бистрице. Весели нас, да од ослобођења непрестано успјешно послује. То нам најбоље показују количине откупљеног млијека:

Год. 1953.	2,027.212 лит. или 5.554 лит.	просјечно на дан
Год. 1954.	2,929.103 лит. или 8 024 лит.	просјечно на дан
Год. 1955.	2,533.167 лит. или 6.940 лит.	просјечно на дан

Те бројке ипак још не казују све. Значење тог подuzeћа за тај пасивни крај Словенског Приморја бит ће нам јасно, кад још погледамо, што је подuzeће створило и што још намјерава створити, да би млијеко што боље искористило.

Већ у вријеме талијанске окупације мљекара је почела производити казеин, који је био основна сировина за надомјестак вуне „Ланитал“. Производња казеина била је доста велика и након ослобођења, а тражила га је домаћа индустрија шперплоча. Да би се и казеин што боље искористио, пред пар година почело се подuzeће занимати за производњу казеинског љепила. У сурадњи кемичара љубљанске универзе проф. инж. Герла и др. Крамаршича направљено је специјално љепило, које је данас у промету под именом „ЗИБ-КЛЕЈ“ (= Задружник Илирска Бистрица). Иако му је цијена виша од коштања љепила, подuzeће не може намирити наруџбе, јер је издешнији и уопће квалитетнији од коштаног.

У посљедње три године потпуно је обновљен и модернизирани мљекарски погон; с кредитом од Дин. 32,000.000 набављен је нови компресор, нов зријач за врхње, нови стап, преуређени и повећани расхладни уређаји, потпуно обновљене електричне, водовне и парне инсталације, а и генерално је реновирана зграда. Капацитет мљекарског погона износи сада 12.000 лит. на дан.

Да подuzeће припомогне искоришћивати и друге пољопривредне производе с тог подручја, па чак и више отпадака, одлучило је изградити посебан кемијски одјел (види слику), који ће на почетку липња прорадити. У том одјелу подuzeће производит ће у I. фази:

Казеин односно казеинско љепило	40 т на годину
Винску киселину	70 т на „
Калијев битартарат	80 т на „
Сајнетову сол	по наруџби

Винску киселину производит ће од винских дрозги, калијев битартарат од винског камена, што све сада остаје мање више неискориштено. За прву фазу било је одобрено 79,500.000 динара, од тога је подuzeће из својих средстава дало 5,000.000 динара.

У II. фази производит ће се: млијечна киселина, односно калцијев лактат од сирутке 35 т на годину и активни угаљ 30 т на годину.

За изградњу друге фазе одобрено је подuzeћу сада 25,000.000 динара. Требало би, да овај одјел започне свој рад на почетку идуће године.

У перспективи је још и производња прехранбених препарата на бази казеина, концентрати воћних сокова и млијека с помоћу смрзавања, индустријска производња сладоледа, калијев сулфат од отпадних лужина код производње винске киселине и т. д.

Већину ће занимати чињеница, да су сву опрему за нову творницу израдили наши обртници. Сватко, тко је досад видео ту опрему, хвали је.

Примјер Илирске Бистрице доказује, што све могу створити пољопривредне задруге и њихова подuzeћа, да се боље искористе пољопривредни производи. Весели нас, да у тако јакој и ревној господарској организацији и мљекара има тако рећи неограничене могућности развоја и најљепше перспективе. Радосније констатације приликом 60-годишњице Мљекарске задруге уистину јој не бисмо могли пожељети.